

УДК 811.161.3'373.4

DOI 10.52928/2070-1608-2024-72-4-92-95

НАМІНАЦЫІ ГУКА І ІХ ФУНКЦЫЯНАВАННЕ Ў МІКРАТЭКСТАХ БЕЛАРУСКІХ ПРЫКАЗАК (ЛІНГВАСЭНСАРНЫ АСПЕКТ)¹

В.І. МАРЦЫНКЕВІЧ

(Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І.П. Шамякіна)

Заяўленая тэма з'яўляецца часткай даследавання моўных сродкаў вербалізацыі перцептыўнай лексікі ў беларускіх прыказках пра дзяцей. Зварот да антрапацэнтрычнага накірунку застаецца актуальным і запатрабаваным у сучаснай лінгвістыцы, наколькі ўяўленні пра дзіця, рэпрэзентаваныя ў семантыцы парэміялагічных адзінак, належаць да важнейшых складальнікаў светапогляду носьбітаў нацыянальнай культуры.

У артыкуле галасавыя і негаласавыя гукі чалавека разглядаюцца ў аспекце лінгвістычнай сэнсорыкі: вызначаюцца сродкі вербалізацыі намінацый гука і слыхавога ўспрымання, аналізуюцца лексічныя адзінкі з гукавой семантыкай. Вынікі даследавання прадстаўлены ў форме адкрытых радоў перцептыўнай лексікі слыху.

Ключавыя словы: гук, слыховое ўспрыманне, перцептыўная лексіка, лінгвістычная сэнсорыка, лексіка-семантычны варыянт.

Уводзіны. Гук з'яўляецца рэlevantным аб'ектам даследавання мовазнаўчых дысцыплін і накірункаў, якія займаюцца праблемамі намінацый прадметаў і з'яў. Абазначэнне гука ў лінгвістыцы вывучалася ў розных аспектах: семантычным, кагнітыўным, семіятычным, ідыятылёмвым. У выніку былі даследаваны сродкі і спосабы вербальнай рэпрэзентацыі гукаў жывёл і акустычныя асаблівасці чалавечага маўлення, зроблена спроба ўстанавіць адпаведнасць паміж гучаннем слова і яго значэннем у фонасемантычных даследаваннях, апісана ўжыванне намінацый гучання як аднаго са сродкаў рэпрэзентацыі аўтарскай карціны свету ў прозе і паэтычных тэкстах. Функцыянаванне намінацый гука ў іншых аспектах, а таксама па-за межамі мастацкага тэксту вывучана не на столькі грунтоўна. Таму даследаванне моўных адзінак з сямай 'гук' праз прызму лінгвістычнай сэнсорыкі бачыцца адносна новым і таму недастаткова распрацаваным. Пагаджаючыся з меркаваннем, што "прыказкі ... павінны даследавацца з розных бакоў: семантычнага, этымалагічнага, граматычнага, стылістычнага" [1, с. 5–6], лічым актуальным даследаваць таксама і сэнсарны аспект прыказак.

Асноўная мэта даследавання – выявіць сродкі вербалізацыі намінацый гука і слыхавога ўспрымання ў беларускіх прыказках з улікам узроставай стратыфікацыі дзяцей. Рэалізацыя акрэсленай мэты прадугледжвае паспяховы і рашэнне наступных задач: выявіць адзінкі перцептыўнай лексікі слыху і сістэматызаваць іх.

Матэрыялам для даследавання паслужылі лексічныя адзінкі з сямай 'гук чалавека', атрыманыя спосабам суцэльнай выбаркі з лексікаграфічных крыніц беларускіх народных прыказак. Пры адборы моўнага матэрыялу разглядаліся лексічныя адзінкі з сямай 'гук чалавека' ў зыходным значэнні. Прымаючы пад увагу значны метафарычны патэнцыял беларускіх парэмій, у даследаванні таксама былі ўключаны лексічныя адзінкі, у семантыцы якіх утрымліваецца ўказанне на слыхавую мадальнасць, г.зн. гукавая сема актуалізавалася адкрыта або апасродкавана. За адзінку падліку прыняты лексіка-семантычны варыянт (ЛСВ). Усяго выяўлена 68 ЛСВ слыхавога ўспрымання, зафіксаваных у 117 парэміялагічных адзінках. Фактычны матэрыял даследаваны з выкарыстаннем метадаў апісання і кантэкстнага аналізу.

Асноўная частка. А.В. Нагорная адзначае, што слыхавое ўспрыманне стала аб'ектам навуковай увагі параўнальна нядаўна. "Гукавы пераварот" у гуманітарных навуках у большасці прадиктаваны жаданнем збалансаваць даследаванні сэнсорыуму, сфакусіраваныя пераважна на зроку, і рэабілітаваць іншыя перцептыўныя модусы як паўнацэнныя інструменты пазнання і аб'екты навуковага даследавання [2, с. 34].

У нашым даследаванні гукі чалавека можна падзяліць на два тыпы – галасавыя і негаласавыя. Да галасавых гукаў адносяцца лексіка-семантычныя варыянты з гукавой семантыкай слухання і гаварэння. Да лексічных адзінак з гукавой семантыкай слухання адносяцца дзеясловы *слухаць*, *чуць* і іх дэрываты.

Галасавыя гукі мэтазгодна аналізаваць з абазначэння здольнасці/няздольнасці чалавека да слыхавога ўспрымання. Дзеяслоў *чуць* абазначае здольнасць чалавека да слыхавога ўспрымання (параўнаем: *Як аб табе чуюць, так аб табе і мяркуюць*). Дзеяслоў *недачуваць* ужываецца, калі размова вядзецца пра частковую страту такой здольнасці (параўнаем: *Як "дай" – то недачувае, як "на" – то абедзве рукі працягвае*). Адзначым, што ўжыванне прыстаўкі *неда-*са значэннем непаўнаты дзеяння дазваляе стварыць яркі ацэначны кантэкст для характарыстыкі чалавека (часцей сквапнага). Прыметнік *глухі* абазначае няздольнасць чалавека ўспрымаць інфармацыю з дапамогай органаў слыху (параўнаем: *Глухі недачуе, дык дабрэша*), чым выражаецца поўная страта слыхавога ўспрымання.

Дзеяслоў *слухаць* 'адрозніваць, успрымаць слыхам гукі' ўжываецца для абазначэння працэсу слыхавога ўспрымання: *Слухай многа – гавары мала; Бацькоў слухаць – гора не знаць*. Дзеяслоў *паслухаць* набывае метафарычнае значэнне 'быць пакараным' і ўжываецца для абазначэння фізічнага ўздзеяння на асобу дзіцяці: *Не слухаеш добрых слоў – паслухаеш ліхога кія; Не слухаў тату, паслухаеш кáта*). У кантэкстах вынікавай з'яўляецца

¹ Артыкул падрыхтаваны ў межах ДПНД "Грамадства і гуманітарная бяспека" на 2021-2025 гг. пры фінансавай падтрымцы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь па дагаворы №1410/2021 ад 22.03.2021.

сфера ненарматыўных паводзін дзіцяці, таму дзеяслоў *наслухаць* мае адмоўную канатацыю. На функцыянальным узроўні дзеяслоў лексіка-семантычнай групы слыху набывае значэнне фізічнага ўздзеяння на аб’ект, што дазваляе аднесці яго да дзеясловаў дакранання. Такім чынам, адбываецца перанос слыхавой прыметы ў іншую перцептыўную сферу – успрыманне тактыльнасці.

Выкарыстанне метафары таксама матывуецца асэнсаваннем цеснай узаемасувязі чалавека са светам прыроды. Так, пры абазначэнні гукаў чалавека ўжываюцца намінацыі гукаў жывёл і птушак, якія жывуць побач з чалавекам: *Праходзіць Пакрова – раве дзеўка бы карова; І галубок гукае, як п’ары шукае; Шчабеча дзяўчына, шчабеча – спяшыць замуж, чалавеча*. Перанос адбываецца на аснове характару гука. У кантэкстах ужываюцца лексіка-семантычныя варыянты, якія абазначаюць розныя па гучнасці гукі. Указанне на гучнасць з’яўляецца кампанентам значэння слова: *раўці* ‘утвараць моцныя, працяглыя гукі, падобныя на роў жывёл’². *Шчабятца* – ‘перан. хутка, бесперастанку гаварыць (звычайна пра дзяцей, жанчын)’³. Ціхі гук абазначаецца дзеясловам *гукаць*, а гомкі, інтэнсіўны гук – дзеясловам *раўці* ў пераносным значэнні ‘моцна плакаць’. Ужыванне параўнання як *карова* для характарыстыкі гомкага гука тыповы: роў каровы больш гучны ў параўнанні з гукам чалавека. Адзначым, што ўжыванне заоніма *карова* і арнітоніма *галубок* садзейнічае стварэнню метафарычных вобразаў дзяўчыны і юнака. У пошуках шлюбнага партнёра маладыя людзі па-рознаму выражаюць уласныя эмоцыі: дзяўчына моцна раве, юнак стрымана гукае.

Да лексічных адзінак з гукавой семантыкай **гаварэння** адносяцца дзеясловы *гаварыць*, *казаць* і іх дэрываты. Параўнаем кантэксты з дзеясловам *гаварыць*: *Слухай многа – гавары мала; Гаварыць гавары, ды меру знай; Лепш недагаварыць, чым перагаварыць; Нагаварыў на мяшок, а справы на вяршок; Хто ў школе з матчынай гаворкі пасмяецца, той на старасці ад маткі адрачэцца*. Параўнаем кантэксты з дзеясловам *казаць*: *Не той друг, хто мёдам мажа, а той, хто праўду ў вочы кажа; Слова сказаў – сякераю адсёк; Сказанага слова да губы не вернеш; Не так лёгка зрабіць, як сказаць; Скора казка кажацца, ды не скоро справа робіцца; Не кажы, што бацька ўзяў, а кажы, што даў; Не кажы “дзякуй”, калі цябе не частуюць*. У прыказках семантыка дзеясловаў *гаварэння* даволі шырокая: яны абазначаюць правілы маўленняга этыкету і дакладнасць маўлення, адносячы да бацькоў, да працы, да сяброў, агульнапрынятыя нормы маралі, адным словам, ілюструюць розныя праявы жыцця не толькі дзіцяці, але чалавека ўвогуле.

Таксама дзеясловы *гаварэння* і слухання цесна ўзаемазвязаны з семай маўлення. Звернемся да кантэкстаў:

– сема ‘гукаць’: *Як гукнеш, так і адгукнецца; Гукні на лес, то і лес абзавецца;*

– сема ‘хваліць (хваліцца)’: *Усякая матка хваліць сваё дзіцятка; Матка дачку хваліла, пакуль з рук зваліла; І савя хваліць сваё дзіця; Кожны стралец сваю стрэльбу хваліць; Бацькавым розумам хваліцца няма як;*

– сема ‘пытаць’: *Першае дзіця пытае дарогі, а другое – сілы; Не саромейся пытаць: больш спытаеш – больш пазнаеш; Хто дарогі пытае, той не блудзіць;*

– сема ‘павучаць’: *Няшчасныя тыя дзіцяці, якіх не жураць ні бацькі, ні маткі; Адзін добры вопыт важней за сем мудрых павучанняў;*

– сема ‘прасіць’: *Нічыя такія слёзы, як матчыны: яны і ўтопяць, яны і шчасця выпрасяць;*

– сема ‘запрашаць’: *Калі просяць за стол, то не лезь на стол;*

– сема ‘жадаць’: *Чаго сабе не хочаш, таго і другому не зыч;*

– сема ‘адракацца’: *Хто ў школе з матчынай гаворкі пасмяецца, той на старасці ад маткі адрачэцца;*

– сема ‘абражаць’, ‘насміхацца’: *Хай таму дзіцятку язык адваліцца, калі на людзях бацьку няславіць; Хто ў школе з матчынай гаворкі пасмяецца, той на старасці ад маткі адрачэцца;*

– сема ‘хлусіць’: *Дзіця не салжэ; Навучылі, дык і на пень брэша;*

– сема ‘абяцаць’: *Хто многа абячае, рэдка слова трымае; Салаўя байкамі не кормяць;*

– сема ‘праклінаць’: *Матка галоўку мые – прыгладжае, а мачыха мые – толькі скубае, кашулю дае – праклінае; Хай таму дзіцятку язык адваліцца, калі на людзях бацьку няславіць;*

– сема ‘сварыцца’: *Дзетачкі паб’юцца – матачкі пасварацца; Свой бацька насварыцца і пашкадуе; За бацькава сварыцца – і смех і грэх; Свае дзесяць раз пасварацца і памірацца; Лёгка пасварыцца, цяжэй памірыцца.*

Па меркаванні лінгвістаў (І.М. Кобазева, Л.М. Васільеў) найбольш распаўсюджаным тыпам семантычных адносін паміж адзінкамі мовы з’яўляецца сінанімічная карэляцыя, якая прадугледжвае адносіны поўнага або частковага супадзення значэнняў слоў (*адгукнуцца*, *абзавіцца*). У нашым даследаванні семантычная блізкасць сінонімаў праяўляецца ў супадзенні часткі іх сэнсавага зместу. Параўнаем: дзеясловы *гукаць*, *шчабятца*, *раўці* абазначаюць гукі, падобныя на шчэбет птушкі і на роў каровы. Ужытыя ў пераносным значэнні сінонімы набываюць кантэкстуальнае значэнне. Паколькі пры сінанімічнай карэляцыі “супадаюць не словы, а іх элементы сэнсавай структуры” [3, с. 224], выкажам меркаванне, што ў якасці кантэкстуальных сінонімаў можна разглядаць і такія лексіка-семантычныя варыянты, у якіх гукавая семантыка спалучаецца з семай маўлення. Параўнаем: *сварка – звадка (Дзетачкі ў лясчакі, матачкі ў свярчакі; Няма тае хаткі, каб не было звадкі (лясчакі – ‘пустая размова’⁴; звадка – ‘сколка, сварка’⁵; слова – гаворка – казка – байка – небыліца – запытанне (Работу словам не замяніш; Хто ў школе з матчынай*

² Глумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. – Мінск, 1980. – Т. 4: П – Р. – С. 705.

³ Глумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. – Мінск, 1984. – Т. 5. Кн. 2: У – Я. – С. 415.

⁴ Глумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. – Мінск, 1982. – Т. 5. Кн. 1: С – У. – С. 487.

⁵ Глумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. – Мінск, 1978. – Т. 2: Г – К. – С. 434.

гаворкі пасмяецца, той на старасці ад маткі адрачэцца; Скора казка кажэцца, ды не скоро справа робіцца; Салаўя байкамі не кормяць; Быль, як смала, а небыліца, як вадзіца; За запытанне не страціш ні абеду, ні снядання).

Сярод іншых лексічных сродкаў выражэння семы маўлення адметнае месца займаюць **саматызмы** – назвы частак цела і органаў жывога арганізма. Зыходзячы з функцыянальнай прыналежнасці частак цела чалавека, у нашым даследаванні вылучаем лексіка-семантычную падгрупу, якая абазначае назвы галавы і яе частак. Саматызм *вуха* абазначае ‘орган слыху’⁶, які непасрэдна ўдзельнічае ў працэсе слыхавога ўспрымання. Параўнаем: *І сцены маюць вушы; Плётку ў адно вуха ўпусці, а ў другое выпусці.*

Разам з саматызмам *вуха* выяўлена ўжыванне вядучых саматычных кампанентаў (*губы (вусны), язык, зубы, рот*), якія ўдзельнічаюць непасрэдна ў працэсе артыкуляцыі гукаў. *Губы* – ‘рухомыя складкі, якія ўтвараюць край рота’⁷: *Сказанага слова да губы не вернеш; Губа ні ў кога не замкнёна; Няма тае хусты, каб завязаць людзям вусны. Язык* – ‘рухомы мышачны орган у ротавай поласці’⁸. У пераносным значэнні абазначае ‘здольнасць гаварыць, выказваць свае думкі словамі’: *На языкі няма прывязаі; Язык у разумнага ў галаве, а ў дурнога – на зубах. Рот* – ‘поласць паміж верхняй і ніжняй сківіцамі, якая мае адтуліну ў верхняй частцы твару’⁹: *На чужы рот гузика не нашыеш; Чужы роцік – не каўнерык, яго не зашпіліш.* У прыведзеных кантэкстах таксама адзначаем лексічныя адзінкі (*замкнуць, завязаць, прывязаць, нашыць, зашпіліць*), у семантыцы якіх утрымліваецца ўказанне на перцептыўную мадальнасць тактыльнасці, на аснове якой узнікае метафара.

Найбольш ужывальным з разгледжаных саматызмаў з’яўляецца назоўнік *язык*, што перш за ўсё звязана з вербальнай функцыяй камунікатыўнага ўзаемадзеяння людзей паміж сабой. Саматычны кампанент *язык* ужываецца ў кантэкстах з семантычнай апазіцыяй ‘працавітасць – гультайства’ (*Сякеры языком не наострыш; На язык – хоць куды, а на працы – нікуды; І шыла, і мыла, і прала, і ткала – і ўсё языком*), у тым ліку ў складзе фразеалагізмаў *Не таму слава, хто на язык лёгкі, а таму слава, хто ў справе стойкі* (‘схільны да балбатлівасці, залішне гаворкі’¹⁰); *Языком малоць – не дрковы калоць* (‘гаварыць упустую, пустасловіць’¹¹). Язык выступае сродкам ацэнкі праяў ментальных здольнасцей: *Язык у разумнага ў галаве, а ў дурнога – на зубах (зуб – ‘косцепадобны орган у роце для адскування і разжоўвання ежы’)*. Дзякуючы ўжыванню ў адным кантэксте двух саматызмаў аднолькавай мадальнасці ўзмацняецца значэнне семантычнай апазіцыі *разумны – дурны*.

Як адзначалася раней [4, с. 97–98], праклён як моўны акт уздзеяння на псіхіку і пачуцці характарызуецца большай сілай зламоўнасці, што дае падставы разглядаць яго і як эматыўны акт. Сутнасць эматыўнага акта (а эматыўны акт гэта заўсёды і акт ацэньвання) заключаецца ў тым, што праз выражэнне эмоцый, якія суправаджаюць ацэнку, гаворачы схіляе суб’яднага прыняць гэтую ацэнку: *Хай таму дзіцятку язык адваліцца, калі на людзях бацьку няславіць*. Негатыўная ацэнка ўчынкаў дзяцей (*няславіць на людзях*) у дачыненні да бацькоў, вербалізаваная спалучэннем *хай адваліцца* (формаўтваральная часціца + дзеяслоў са значэннем разбуральнай дзейнасці), выражае эмоцыі асуджэння.

Такім чынам, асноўная функцыя саматычных адзінак – гэта вербальная функцыя камунікатыўнага ўзаемадзеяння. Саматычныя адзінкі эксплікуюць сувязь працэсаў слухання (*вушы*) і гаварэння (*губы, вусны, язык, зубы, рот*). Яны ўдзельнічаюць у стварэнні метафары як асобнага віду пераноснага значэння і характарызуюцца наяўнасцю ацэначных канатацый. Услед за С.С. Земічавай, у ходзе даследавання негаласавыя гукі чалавека былі раздзелены на шумавыя і фізіялагічныя гукі. Пры ўтварэнні шумавых гукаў ‘чалавек выступае каўзатарам гуку, г.зн. гук нараджаецца з яго ўзаемадзеяння з прадметамі’ [5, с. 72]. Намінацыі шумавых гукаў, якія суправаджаюць канкрэтныя фізічныя дзеянні, у ходзе даследавання не выяўлены. У групе фізіялагічных гукаў ‘цела чалавека з’яўляецца ўласна крыніцай гукаў’ [5, с. 72]. Абазначэнні фізіялагічных гукаў ужываюцца рэдка. Яны могуць быць звязаныя як з фізіялагічным станам чалавека (*Не кожны хворы, хто стогне; Каханні і кашлю не схаваеш*), так і з унутраным эмацыянальным станам (*Цяжкае ўдыханне – далёка каханне*), выражаюцца як самастойнымі часціцамі мовы, так і гукапераймаем (Хоць *вох*, ды ўдых).

Слыхавое ўспрыманне часцей выражаецца гукапераймаем у парэмійных мікратэкстах, у якіх семантызуецца ўзростава перыяд маленства. У маленстве маці абавязкова спявала калыханкі, і праз голас маці немаўля на слых успрымала акаляючы свет. Так адбываўся слыхавы кантакт маці і дзіцяці, што дае падставы для вызначэння перцептыўнай лексікі слыху. Параўнаем: *А-а-а, малое, пакуль будзе другое, а-а-а, Несцерка, пакуль будзе шэцерка; Люлі, люлі, люлі палез кот у дулі; Лады, лады, ладкі паедзем да бабкі; Кую, кую ножку, паеду ў дарожку*. Лічым неабходным адзначыць: паколькі прыказкі носяць абагульняючы характар, не заўсёды прадстаўляецца магчымым дакладна размежаваць пэўныя ўзростава катэгорыі дзяцей. Фрагмент нашага даследавання абапіраецца выключна на прааналізаваныя вышэй кантэксты, у якіх узростава градацыя толькі абагулена суадносіцца з перыядамі маленства, дзяцінства і юнацтва.

Заклучэнне. Вынікі даследавання лінгвасэнсарнага аналізу намінацый гука ў парэміялагічных адзінках беларускай мовы сведчаць пра тое, што ў большасці мікратэкстаў прадстаўлены ЛСВ намінацый галасавых гукаў

⁶ Чалавек: тэмаг. слоўн. – Мінск, 2006. – С. 166.

⁷ Чалавек: тэмаг. слоўн. – С. 189.

⁸ Чалавек: тэмаг. слоўн. – С. 189.

⁹ Чалавек: тэмаг. слоўн. – С. 188.

¹⁰ Лепешаў І.Я. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы: у 2 т. – Мінск, 2008. – Т. 1: А – Л. – С. 648.

¹¹ Лепешаў І.Я. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы: у 2 т. – Мінск, 2008. – Т. 2: М – Я. – С. 17.

чалавека, менш – негаласавых гукаў чалавека. Сродкамі вербалізацыі намінацый гука і слыхавога ўспрымання выступаюць лексічныя адзінкі з семантыкай слухання і гаварэння, кампаненты-саматызмы, гукаперайманні.

Выяўлення ЛСВ сістэматызаваны праз адкрытыя часцінамоўныя рады перцэптыўнай лексікі слыху, прадстаўлення ў парадку ўбывання колькасных паказчыкаў: дзеясловы (37) *абазвацца, абяцаць, адгукнуцца, адракацца, брахаць (дабрахаць), выпрасіць, гаварыць (нагаварыць, недагаварыць, перагаварыць), гукаць (зукнуць), журыць, зычыць, ілгачь, казаць (прыказаць), недачуваць, няславіць, праклінаць, прасіць, пытаць, раўці, сварыцца (насварыцца, пасварыцца), сказаны (дзеепрыметнік ад дзеяслова сказаць), слухаць (паслухаць), пасмяяцца, стагнаць, хваліць (хваліцца), чуць (пачуць); шчабятца; назоўнікі (22) (у тым ліку з кампанентамі-саматызмамі) *байка, вушы, гаворка, губы, запытанне, звадка, зубы, казка, кашаль, лясачкі, небыліца, навучанне, плётка, рот (роцік), сварачка, сказ, слаўцо (слова), уздыханне, шэпт, язык*; прыметнікі (1) *глухі*; гукаперайманні (5) *а-а-а; кую, кую; лады, лады, ладкі; люлі, люлі, люлі; вох*; устойлівыя выразы (3) *слова трымаць, лёгка на язык, языком малоць*. Пры ўсталяванні семантычных адносін (часцей сінанімічных, радзей антанімічных) лексічныя адзінкі могуць набыць кантэкстуальнае значэнне, паколькі для прыказак характэрна ўжыванне слоў у пераносным значэнні.*

ЛІТАРАТУРА

1. Лепешаў І.Я. Прадмова // Этымалагічны слоўнік прыказак / І.Я. Лепешаў. – Мінск, 2014. – С. 3–12.
2. Нагорная А.В. Лингвосенсорика как перспективное направление современных лингвистических исследований: аналит. обзор. – М.: ИНИОН РАН, 2017. – 86 с.
3. Новиков Л.А. Семантика русского языка. – М.: Высш. шк., 1982. – 272 с.
4. Марцынкевіч В.І. Парэміялагічныя адзінкі як сугестыўныя акты (на прыкладзе беларускамоўных прыказак і прымавак) // Молодежный филол. вестн.: сб. науч. ст. / редкол.: Е.И. Тимошенко (отв. ред.). – Гомель, 2022. – Вып. 2. – С. 96–98.
5. Земичева С.С. Обозначения неголосовых звуков человека и их функционирование в текстах носителя народно-речевой культуры // Вестн. Том. гос. ун-та. Филология. – 2018. – № 52. – С. 71–82.

Поступила 26.05.2024

НОМИНАЦИИ ЗВУКА И ИХ ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ В МИКРОТЕКСТАХ БЕЛОРУССКИХ ПОСЛОВИЦ (ЛИНГВОСЕНСОРНЫЙ АСПЕКТ)

В.И. МАРЦИНКЕВИЧ

(Мозырский государственный педагогический университет имени И.П. Шамякина)

Заявленная тема является частью исследования языковых средств вербализации перцептивной лексики в белорусских пословицах о детях. Обращение к антропоцентрическому направлению остаётся актуальным и востребованным в современной лингвистике, поскольку представления о ребёнке, репрезентированные в семантике паремiologicalических единиц, относятся к важнейшим составляющим мировоззрения носителей национальной культуры.

В статье голосовые и неголосовые звуки человека рассматриваются в аспекте лингвистической сенсорики: определяются средства вербализации номинаций звука и слухового восприятия, анализируются лексические единицы со звуковой семантикой. Результаты исследования представлены в форме открытых рядов перцептивной лексики слуха.

Ключевые слова: *звук, слуховое восприятие, перцептивная лексика, лингвистическая сенсорика, лексико-семантический вариант.*

SOUND NOMINATIONS AND THEIR FUNCTIONING IN THE MICROTTEXTS OF BELARUSIAN PROVERBS (LINGUOSENSORIC ASPECT)

V. MARTSINKEVICH

(Mozyr State Pedagogical University named after I.P. Shamyakin)

The stated topic is part of the study of language means of verbalisation of perceptual vocabulary in Belarusian proverbs about children. The appeal to the anthropocentric approach remains relevant and in demand in modern linguistics, since the ideas about a child, represented in the semantics of paremiological units, are among the most important components of the worldview of national culture carriers.

The article considers the voice and non-voice sounds of a person in the aspect of linguistic sensorics: the means of verbalisation of sound nominations and auditory perception are determined, lexical units with sound semantics are analysed. The results of the study are presented in the form of open series of perceptual hearing vocabulary.

Keywords: *sound, auditory perception, perceptual vocabulary, linguistic sensorics, lexical and semantic variant.*